

З.І. ГІЛЕЦЬКА
(Львів)

ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ СТИЛІВ У СЛОВАЦЬКІЙ МОВІ

УДК 811.162.4 ' 38

Гілецька З.І. Проблеми класифікації стилів у словацькій мові; сторінок 8; кількість бібліографічних джерел – 30; мова українська.

Анотація. У статті розглядаються проблеми функціональної стилістики словацької мови, аналізуються принципи виокремлення та класифікації функціональних стилів, розбіжності у підходах до з'ясування характеру й ролі чинників, які формують функціональний стиль.

Ключові слова: функціональна стилістика, функціональний стиль, класифікація стилів.

Мову творять і використовують люди у суспільстві, часі й завжди у певному просторі, тобто на конкретній території, згідно зі своїми комунікативними потребами та можливостями, що дані певною історичною і суспільною ситуацією. Словацька мова – це жива мова, яка завжди розвивалася у суспільстві й разом з суспільством, яка формувалася і формується за складних умов, яка є у постійному живому контакті з усіма діалектами та на яку мають величезний вплив іншомовні слова.

У сучасний період посилюється увага до проблем функціональної стилістики. Принципи виокремлення та класифікації функціональних стилів залежать від поглядів дослідника, а сама природа функціональних стилів зумовлена об'єктивною реальністю. Розбіжності виникають у підходах до з'ясування характеру й ролі чинників, які формують функціональний стиль. Сьогодні у словацькому мовознавстві інтенсивно досліджуються дискусійні й актуальні питання стилістики, існують різні підходи до класифікації функціональних стилів.

Розвиток мовних стилів у словацькій мові проаналізував відомий мовознавець Євген Пауліні. У своїй монографії «*Dejiny spisovnej slovenčiny*» («Історія літературної словацької мови») [23] автор описує, як розвиток стилів залежав від суспільної ситуації на території Словаччини. У період, коли тут не існувало словацької літературної мови, функцію стилів виконували інші мови: латинська, угорська, німецька і чеська. На основі цих мов пізніше формувалися стилі словацької мови: конфесійний (*náboženský*) та ораторський (*rečnícky*) на основі латинської мови, адміністративний (*administratívny*) – німецької, науковий (*odborný*) – чеської мови. І навіть у період, коли у Європі панував поділ стилів на високий, середній і низький, на території Словаччини ці функції виконували відповідно угорська, німецька або чеська,

«вulgарна» словацька мови. Починаючи зі середини ХХ століття і до сьогодні, процес стилістичної диференціації відбувається культивувацією словацької літературної мови, але і далі вплив на цей процес мають інші мови, зокрема чеська, німецька, англійська й французька. Ці впливи помітні в основному в публіцистичному, науковому, меншою мірою в адміністративному стилях.

Величезний вплив на інтерпретацію стилю у словацькому мовознавстві мали погляди російських формалістів, а також центральне поняття функції, яке в основному розвивалося в працях членів Празької школи. Згідно теорії **Б. Гавранека**, мова – це система засобів вираження, яка служить певній меті. У своїй першій класифікації він, правда, не говорить про стиль, але про мову. Аналіз цілей, яким служить мова, дозволяє виявити такі мовні функції: соціальну, яка забезпечує зв'язок із іншими людьми і поділяється на функції спілкування (виконує повсякденне спілкування), теоретичну та поетичну (коли увага мовця спрямована на форму спілкування). Згодом Б.Гавранек поділяє стилі на розмовний, науковий і художній (*hovorový, odborný a umelecký*) [7-10]. Таким чином, словацьке мовознавство успадкувало від Празької школи трихотомічну класифікацію стилів, до якої згодом були додані публіцистичний і адміністративний стилі, а ще пізніше й ораторський стиль.

Є. Пауліні виходить з дихотомічної класифікації, виділяючи художній (*umelecký*) та комунікаційний (*dorozumievací*) стиль приватних і публічних висловлювань (*súkromných a verejných prejavov*). У середині 40-х років ХХ ст. він говорить про розмовний (*hovorový*), практичний науковий (*praktický odborný*), теоретичний науковий (*teoretický odborný*) і художній (*básnický*) стиль. Під кінець 50-х років ХХ ст. Є.Пауліні вже розрізняє розмовний (*hovorový*), науковий (*odborný*), публіцистичний (*publicistický*)¹, офіційно-діловий (*administratívny*) та художній (*básnický*) стилі [21; 22].

Чеський мовознавець **К. Гаусенблас** розрізняє: 1) стиль конкретного висловлювання; 2) індивідуальний (авторський) стиль; 3) інтеріндивідуальні стилі (стиль школи, напряму, генерації, періоду, жанрові стилі); 4) інші інтеріндивідуальні стилі, які виділяються на основі об'єктивних стилетворчих чинників (ситуація, середовище, готовність висловлювання, матеріал). На основі конкретного єдиного стилетворчого чинника виділяються т.зв. **симплексні** стилі, наприклад, стиль усного або писемного вияву мови. На основі комбінації кількох стилетворчих чинників – **комплексні** стилі [5; 6].

Класифікацію стилів К.Гаусенбласа ми згадали перш за все тому, що відгомін його концепції знаходимо у багатьох словацьких працях, присвя-

¹ Слід зазначити, що публіцистичний стиль словацької мови сформувався і виокремився лише після 1945 року. Він ще й сьогодні модернізується синтаксично й лексично. Процес інтернаціоналізації словацької мови відбувається саме на основі цього стилю.

чених стилістиці. Так, відомий словацький мовознавець **Й. Містрік** у своїх монографіях «Praktická slovenská štylistika» (1961, 1963), «Slovenská štylistika» (1965), «Štylistika slovenského jazyka» (1970, 1977) класифікує стилі на основі дихотомії. Учений розрізняє індивідуальні (individuálne) стилі та інтеріндивідуальні стилі (interindividuálne). У новій класифікації, яка подана у монографії Й.Містріка «Štylistika» [17], мовознавець стилі поділяє на 1) об'єктивні (науковий і адміністративний // náučný a administratívny); 2) об'єктивно-суб'єктивні (публіцистичний, ораторський, стиль есе // publicistický, rečnícky, esejistický); 3) суб'єктивні (розмовний, художній // hovorový, umelecký). У 90-х роках ХХ ст. Й.Містрік додає до суб'єктивних стилів ще й конфесійний стиль (náboženský štýl – 1991 р.), а до об'єктивних – правничий (juristický štýl – 1992 р.). У 1997 році вийшло третє видання «Стилістики» («Štylistika») Й.Містріка, у якій автор намагаючись відобразити існуючу мовну ситуацію в Словаччині, виділяє 7 основних і 72 секундарні стилі.

У словацькому мовознавстві відома концепція стилістики висловлювання (výrazová štylistika) **Франтішека Міка** [14]. На його думку стиль – це унікальна або стандартизована динамічна конфігурація певних властивостей висловлювання/вираження у тексті, які репрезентуються мовними і тематичними засобами. У своїй класифікації відомий словацький вчений не застосовує систему функціональних стилів, а виділяє лише чотири основні стилі: розмовний, художній, науковий, офіційний (hovorový, umelecký, náučný, rokovací), а інші, наприклад, публіцистичний, ораторський, стиль есе описує як відгалуження основних стилів.

Слід зазначити, що теорія й методологія стилістики у Словаччині на сьогодні розроблені дуже широко. Про це свідчить велика кількість виданих монографій і статей. Існують різні підходи до класифікації функціональних стилів, кількість цих стилів та їх назви не збігаються. Так, **М. Іванова-Шалінгова** розрізняє чотири стилі: розмовний, науковий, художній і публіцистичний (hovorový, odborný, umelecký a publicistický) [12]. **Й. Горецький** [11] поділяє лексику на нейтральні й емоційні слова, при цьому виділяє три рівні: перший, нейтральний, до якого відносить також лексику публіцистичного стилю; другий, до якого належать розмовні, сленгові та вульгарні слова; і, на кінець, третій рівень, куди відносяться експресивні слова. Однак, на його думку, ні народна, ні літературна мова не є сталими, їм притаманна постійна динаміка. Окремі рівні змінюються, перекриваються, але, все ж таки, можливо виокремити певні форми мови: мова художньої літератури, літературна форма, стандартна форма, субстандартна форма, діалектна форма.

Ян Фіндра підходить до поняття стилю селективно. На його думку, стиль – це модельна структура поверхневої організації тексту, це принцип вибору й організації стилем, при чому стилями знаходяться в парадигматичних [3].

Лінгвісти одностайно констатують наявність у мові різних функціональних стилів. Розбіжності виникають у підходах до з'ясування характеру й ролі чинників, які формують функціональний стиль. Деякі автори не знаходять достатньо чинників, якими можна було б характеризувати, наприклад, ораторський (rečnícky – наймолодший стиль словацької мови) або розмовний стиль, деякі взагалі не працюють з поняттям стиль, інші ж розглядають і виділяють нові стилі, наприклад, епістолярний стиль (epistolárny štýl) [24]. Ми приєднуємося до думки тих учених, які відносять до функціонально-стилістичної системи мови лише основні стилі, тобто ті, які зустрічаються у всіх класифікаціях², це — науковий, офіційно-діловий або адміністративний, публіцистичний, художній і розмовний стилі.

Останні два десятиліття словацькі вчені активно реагують на мовну ситуацію у Словаччині, яка змінюється. По відношенню до функціональних стилів йдеться швидше про соціолінгвістичний, ніж чисто стилістичний підхід. *Даніела Сланчова* зазначає, що на позначення специфічного вживання мови в різних областях соціального життя людей розвиненого суспільства можливо використовувати класичний термін функціональний стиль, можна його з метою точнішого називання дійсності модифікувати і вживати термін соціально-функціональний стиль або соціальний стиль, можна використати поняття з теорії мовної комунікації – сфера комунікації та тип комунікації, або ж використовувати термін реєстр, який широко вживається у світовій соціолінгвістиці, або уточнити його як комунікаційний реєстр. Вона вважає, що вживання терміну *функціональний, соціальний, соціально-функціональний стиль* більшою мірою відповідає словацькій стилістичній традиції, бо термін *реєстр* у словацькій стилістиці зустрічається дуже рідко, але його вживання «звільнило» б термін *стиль* на позначення саме індивідуалізованого способу вербальної інтеракції [26].

Більшість словацьких мовознавців вважає, що існуючої концепції функціональних стилів сьогодні вже недостатньо, щоб адекватно відобразити сучасну мовну ситуацію. Про це свідчить ряд публікацій провідних словацьких мовознавців, зокрема Яна Босака, Яна Фіндри, Йозефа Млацека, Славоміра Ондрейовіча й Даніели Сланчової. *Ян Фіндра* запитує: чи справді виділяються усі ці, а можливо лише ці, стилі та якими є їх взаємні зв'язки? Протягом існування мови змінюється її стильове розшарування. Словацька мова, на його думку, здатна виділити конфесійний стиль, правничий стиль, стиль радіо, стиль телебачення, стиль реклами тощо. Усе залежить лише від того, в якій мірі це потрібно для теорії й практики, а далі і від того, чи сьогодні такий стиль живе і чи необхідне таке його виокремлення [4]. Тому мово-

² Класифікація функціональних стилів, як правило, стосується літературної мови.

знавець говорить ще й про потенційні стилі. На методологічне обмеження поняття функціональний стиль неодноразово вказував також Ян Босак, а Йозеф Млацек у зв'язку з аналізом релігійних текстів пише: «поняття стилю є надто вузьким для розуміння усього наведеного, ... для покриття не лише наведених, але й наступних можливих специфікацій релігійної комунікації потрібно інше, ширше поняття і термін» [19; 105].

На сьогодні у словацькій лінгвістиці найкраще описані наступні стилі: розмовний, науковий, публіцистичний, офіційно-діловий / адміністративний, художній і ораторський (hovorový, náučný, publicistický, administratívny, umelecký a rečnícky). При цьому зазначається, що їх межі є несталими, рухомими та нечіткими. Взаємовплив і взаємопроникнення стилів – визначальна особливість стилістичної системи мови в наш час.

Література

1. Findra J. Rozbor štýlu prózy. – Bratislava: SPN, 1971.
2. Findra J. Predmet štylistiky // Komunikácia a text. / Red. Z. Stanislavová. – Prešov: Nauka, 2003. – S.19-25.
3. Findra J. Štylistika slovenčiny. – Martin: Osveta, 2004.
4. Findra J. Komunikačná sféra a funkčný jazykový štýl // Odkazy a výzvy modernej jazykovej komunikácie. Zborník príspevkov zo 7. medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 23. – 24. 09. 2009 v Banskej Bystrici. – Banská Bystrica, 2010. – S.35-42.
5. Hausenblas K. Základní okruhy stylistické problematiky (K systematice v stylistice) // Československé přednášky pro V. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii. – Praha: Nakladatelství ČSAV, 1963. – S.287-293.
6. Hausenblas K. K základním pojmům jazykové stylistiky // Slovo a slovesnost. 16. – Praha, 1955. – S.1-15.
7. Havránek B. Spisovný jazyk // Ottův slovník naučný nové doby. Dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému, Sm-Še. Novina. – Praha, 1940. – S.180-185.
8. Havránek B. Strukturální linguistika // Ottův slovník naučný nové doby. Dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému, Sm-Še. Novina. – Praha, 1940. – S.455-457.
9. Havránek B. Stylistika // Ottův slovník naučný nové doby. Dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému, Sm-Še. Novina. – Praha, 1940.
10. Havránek B. K funkčnímu rozvrstvení spisovného jazyka // Studie o spisovném jazyce. – Praha: Nakladatelství ČSAV, 1963. – S.60-68.
11. Horecký J. Spoločnosť a jazyk. – Bratislava, 1982. – 107 s.
12. Ivanová-Šalingová M. Štylistika. – Bratislava: Vydavateľstvo Obzor, 1965.
13. Jelínek M. Problematika definice pojmu «styl» / Stylistyka. I. Ed. S. Gajda. – Opole: Polish Academy of Sciences, 1992. – S.19-29.
14. Miko F. Text a štýl. K problematike literárnej komunikácie. – Bratislava: Smena, 1970.

15. Miko F. Cesta k výrazovej koncepcii štýlu // *Slavica Pragensia*. XXVI. Problémy stylistiky. – Praha: Univerzita Karlova, 1987. – S.23-27.
16. Mistrík J. Štylistika slovenského jazyka. – Bratislava: SPN, 1977.
17. Mistrík J. Štylistika. – Bratislava: SPN, 1985 (1. vyd.), 1989 (2. vyd.), 1997 (3. vyd.).
18. Mlacek J. O dvoch slovenských koncepciách v klasifikácii štýlov // *Studia Academica Slovaca*. 15. Red. J. Mistrík. – Bratislava: Alfa, 1986. – S.331-343.
19. Mlacek J. K štylistike náboženskej komunikačnej sféry a k jazyku súčasnej duchovnej piesne // *Studia Academica Slovaca*. 27. Red. J. Mlacek. – Bratislava: Stimul, 1998. – S.102-117.
20. Mlacek J. Sedemkrát o štýle a štylistike. – Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku. Filozofická fakulta, 2007.
21. Pauliny E. O funkčnom rozvrstvení spisovného jazyka // *Slovo a slovesnosť*. – 16. – 1955. – S.17-54.
22. Pauliny E. Funkčné jazykové štýly a ich klasifikácia // *Slovenský jazyk a literatúra v škole*. – 6. – 1960. – S.229
23. Pauliny E. Dejiny spisovnej slovenčiny. – Bratislava: SPN, 1983. – 248 s.
24. Ruščák F. Pokus o vymedzenie epištolárneho štýlu // *Slovenská reč*. – 46. – 1981. – S.360
25. Slančová D. Praktická štylistika. – Prešov: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika. Filozofická fakulta, 1994. – 180 s.
26. Slančová D. Potrebuje reflexia súčasnej slovenskej jazykovej situácie pojem register? // *Retrospektívne a perspektívne pohľady na jazykovú komunikáciu*. 1. diel. Ed. P. Odaloš. – Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela, 1999. – S.93-100.
27. Slančová D. V akých podobách existuje súčasná slovenčina // *Z vývinových tendencií a zmien súčasnej slovenčiny*. Separát *Studia Academica Slovaca*. 29. Red. J. Mlacek. – Bratislava: Stimul, 2000. – S.234-249.
28. Slančová D. Vymedzenie predmetu štylistiky...alebo privoňajme ku kvetu interaktívnej štylistiky // *Slovo o slove*. Zborník Katedry slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty Prešovskej univerzity. – 10. – 2004. – Prešov: Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity, 2004. – S.17-23.
29. Slančová D. O niektorých metódach štylistického výskumu (na základe interpretácie štýlu «časopisu pre ženu tretieho tisícročia») // *Slovo o slove*. Zborník Katedry komunikačnej a literárnej výchovy Pedagogickej fakulty Prešovskej univerzity. – 11. – 2005. – Prešov: Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity, 2005. – S.8-22.
30. Slančová D. K vymedzeniu pojmu a termínu štyléma // *Slovo o slove*. Zborník Katedry komunikačnej a literárnej výchovy Pedagogickej fakulty Prešovskej univerzity. – 12. – 2006. – Prešov: Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity, 2006. – S.10-16.

ПРОБЛЕМЫ КЛАССИФИКАЦИИ СТИЛЕЙ В СЛОВАЦКОМ ЯЗЫКЕ

З.И. Гилецкая

Аннотация

В статье рассматриваются проблемы функциональной стилистики словацкого языка, анализируются принципы выделения и классификации функциональных стилей, различия в подходах к определению характера и роли факторов, которые формируют функциональный стиль.

Ключевые слова: функциональная стилистики, функциональный стиль, классификация стилей.

THE PROBLEM OF THE CLASSIFICATION OF STYLES IN THE SLOVAK LANGUAGE

Z.I. Hiletska

Annotation

In this paper the problems of functional stylistics of the Slovak language are studied; the principles of separation and classification of functional styles, the differences in approaches to clarification of the nature and role of the factors that form functional style are analyzed.

Keywords: functional stylistics, functional style, the classification of styles.